

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.4.40>

ADMINISTRACYJNO-PRAWNE REGULACJE KOORDYNACYJNEJ FUNKCJI PAŃSTWA: DYNAMIKA ZMIAN W XX I NA POCZĄTKU XXI WIEKU

Halyna Lukianova

kandydat nauk prawnych,

docent Katedry Prawa Administracyjnego

*i Informacyjnego Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa, Psychologii i Edukacji Innowacyjnej
Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska” (Lwów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-1109-9299

e-mail: HalynaLukianova@ukr.net

Adnotacja. W artykule zbadano rozwój administracyjno-prawnych regulacji funkcji koordynacyjnej państwa w XX-XXI wieku. Przeanalizowano wydarzenia, które miały miejsce w danej epoce historycznej oraz akty administracyjno-prawne regulujące funkcję koordynacyjną państwa, które obowiązywały w różnych latach. Wyróżniono etapy rozwoju administracyjno-prawnej regulacji funkcji koordynacyjnej państwa oraz specyfikę każdego etapu. Ustalono, że przez cały okres istnienia państwa ukraińskiego i jego poprzedników można znaleźć tylko powierzchowne oznaki istnienia tej funkcji. Sam termin „koordynacja” przed okresem sowieckim w ogóle nie był stosowany na poziomie legislacyjnym. Wraz z ogłoszeniem przez Ukrainę niepodległości funkcja koordynacyjna zaczęła coraz częściej zastępować funkcję podporządkowaną.

Słowa kluczowe: historia, geneza, rozwój, regulacja prawna, regulacja administracyjno-prawna, koordynacja, funkcja, funkcja koordynacyjna, państwo.

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION COORDINATION FUNCTION OF THE STATE: DYNAMICS OF CHANGE IN THE XX – AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

Halyna Lukianova

Candidate of Law,

*Associate Professor at the Department of Administrative and Information Law
Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
of the Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-1109-9299

e-mail: HalynaLukianova@ukr.net

Abstract. The article examines the development of administrative and legal regulation of the coordination function of the state in the XX–XXI centuries. The events that took place during this historical epoch and the acts of administrative and legal regulation of the coordination function of the state, which were in force in different years, are analyzed. The stages of development of administrative and legal regulation of the coordination function of the state and the features of each stage are highlighted. It is established that during the whole period of existence of the Ukrainian state and its predecessors, one can find only superficial signs of the existence of this function. The very term “coordination” was not used at all at the legislative level until the Soviet period. With the proclamation of Ukraine’s independence, the coordination function began to increasingly replace the subordinate one.

Key words: history, genesis, development, legal regulation, administrative-legal regulation, coordination, function, coordination function, state.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ДИНАМІКА ЗМІН У XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Галина Лук’янова

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

*Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-1109-9299

e-mail: HalynaLukianova@ukr.net

Анотація. У статті досліджено розвиток адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави у XX–XXI століттях. Проаналізовано події, які відбувалися впродовж цього часу, та акти адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави, що були чинними в різні роки. Виділено етапи

розвитку адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави та особливості кожного з них. Встановлено, що впродовж усього часу існування української держави та її попередників можна знайти лише поверхневі ознаки існування цієї функції. Сам термін «координація» до радянського періоду взагалі не застосовувався на законодавчому рівні. З проголошенням Україною незалежності координаційна функція почала дедалі частіше замінювати субординаційну.

Ключові слова: історія, генезис, розвиток, правове регулювання, адміністративно-правове регулювання, координація, функція, координаційна функція, держава.

Вступ. Аналіз досвіду попередніх поколінь у всіх сферах суспільних відносин заслуговує на увагу не лише науковців, а й політиків, державних службовців, підприємців та всіх громадян загалом. Особливо актуально це для України як держави, що пройшла непростий шлях до незалежності, становлення як суверенної та формування власного самостійного державного апарату. Відповідно, дослідження розвитку адміністративно-правового регулювання різноманітних правових інститутів є вкрай важливим і в теоретичній, і в практичній площині, оскільки дає нам можливість урахувати помилки попередників та запобігти їх повторенню в тій чи іншій формі в сучасних реаліях.

Актуальність дослідження передумов зародження та сучасного стану адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави зумовлена необхідністю визначення рівня розвитку досліджуваного інституту, встановлення співвідношення особливостей його з характерними рисами кожного етапу розвитку нашої держави, а також встановлення закономірностей в еволюції його ролі, особливостей епох, конкретних соціально-економічних обставин, рівня розвитку суспільства й держави, що їй відповідали. Побудова вдалого, ефективного та такого, що відповідає сучасним умовам, механізму узгодження дій різних елементів державного апарату є неможливою без належної уваги до історичних передумов його виникнення й розвитку.

Проблема адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави опосередковано знаходила своє відображення у вітчизняній науці, зокрема у працях таких дослідників, як О.Ф. Бермічева, В.К. Винниченко, В.І. Вишковська, М.Ф. Головченко, О.О. Джураєва, В.Б. Дзюндзюк, Н.В. Камінська, О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко, О.М. Лошихін, О.А. Мельник, Н.М. Мельтюхова, О.М. Мороз, В.В. Мурза, Г.С. Одинцова, Ю.З. Торохтій та інші. Однак жоден із зазначених учених не розглядав безпосередньо передумови зародження та сучасний стан адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави, хоча вивчення цього питання необхідне для повноцінного дослідження адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави. Отже, питання зародження та сучасного стану адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави залишається малодослідженим, а тому потребує аналізу крізь призму реалій сьогодення.

Основна частина. З огляду на дискусійність застосування координаційної функції держави в Російській та Австро-Угорській імперіях, під владою яких перебували українські землі до Першої світової війни, вважаємо за доцільне розпочати дослідження з періоду Центральної Ради. Зазначений історичний період ознаменувався насамперед ухваленням чотирьох Універсалів та проголошенням Української Народної Республіки. Значення цього періоду в контексті розвитку адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави можна пояснити так: по-перше, відбулося утворення української держави на українських землях, що зумовило необхідність перегляду її функцій згідно з тогочасними умовами; по-друге, сутність координаційної функції держави була змінена в напрямі українізації та переорієнтації на Центральну Раду; по-третє, координація здійснювалася в напрямі узгодження дій різних елементів державного апарату з так званими органами революційної демократії. Це знаходить підтвердження безпосередньо в тексті Універсалів Центральної Ради.

Так, у I Універсалі було збережено існуючий державний апарат, проте поставлено питання про його українізацію та переорієнтацію на Центральну Раду (Слюсаренко, Томенко, 1997: 93–95). Аналізуючи цей факт, Ю.З. Торохтій (Торохтій, 2005: 29) посилається на працю В.К. Винниченка, який писав: «Кожне село, кожна волость, кожна управа повітова чи земельна, яка стоїть за інтереси українського народу, повинна мати найтісніші організаційні зносини із Центральною Радою. Там, де через якісь причини влада зосталась у руках людей, ворожих до українства, приписуємо нашим громадянам повести широку, дуже організацію та освідомлення народу, й тоді перевибирати адміністрацію» (Винниченко, 1990: 90). Цей курс знайшов своє підтвердження й у тексті Декларації Генерального Секретаріату від 10 липня 1917 р.: «Організація і освідомлення є перша, необхідна найголовніша підвалина дальшого будівництва. А слідуючим щаблем цього будівництва, заснованого на свідомості і організованості, є перебудова місцевої і загальної краю адміністративної влади: сільські, містечкові та волосні адміністративні органи, земські управи, повітові комісари, городські думи, губернські комісари, словом – вся організація влади може стати в органічний зв'язок із Центральною Радою тільки тоді, коли демократія, яка утворює ці органи, стоїть також у тіснім зв'язку із Центральною Радою» (Копиленко, 1997: 30). Із цього можемо зробити висновок, що на початку періоду Центральної Ради адміністративно-правове регулювання координаційної функції держави характеризувалося орієнтацією на Центральну Раду й українізацією, і наслідком цього було проголошення в листопаді 1917 р. III Універсалу Центральної Ради Української Народної Республіки. Окрім власне утворення української держави, суттєва увага законодавців була звернена також на вдосконалення окремих елементів державного апарату. Наприклад, у III Універсалі йшлося про проблеми місцевого самоврядування, встановлення тісних зв'язків між органами адміністративної влади на місцях та Центральною Радою (Гончаренко, 1997: 21).

Це ще одне підтвердження того, що координаційна функція на зазначеному етапі реалізовувалася шляхом узгодження дій різних елементів державного апарату, зокрема й новоутворених Центральною Радою.

Ю.З. Торохтій виділяє такі проблеми, що зрештою не дали змогу забезпечити нормальне функціонування місцевої адміністрації й самоврядування та адекватну координацію державних інституцій:

1) невизначеність системи інституцій, які мали закласти фундамент місцевої влади, адже поряд з органами місцевого самоврядування, успадкованими від Російської імперії, діяли губернські й повітові комісари Центральної Ради та так звані органи революційної демократії. Як зазначає науковець, ці органи функціонували на власний розсуд, без механізму взаємодії та розмежування сфер впливу. Тобто координаційна функція не була забезпечена, незважаючи на те, що її важливість передбачалася в нормах Універсалів Центральної Ради. При цьому IV Універсал лише посилив безладдя, додавши нові суб'єкти державного апарату;

2) відсутність ресурсів для здійснення елементами державного апарату своїх повноважень, наслідком чого було панування анархії та безладдя. Тобто внаслідок відсутності координації між діями елементів державного апарату кожен із них здійснював діяльність на власний розсуд. Своєю чергою Центральна Рада як суб'єкт, який мав забезпечувати координацію, не мала необхідних ресурсів для узгодження та спрямування дій цих елементів;

3) відсутність належної правової бази. Універсали Центральної Ради мали програмний характер, тобто лише декларували наміри Центральної Ради щодо подальших дій держави. Проте ці наміри не були підкріплені в адміністративно-правовому порядку, а розроблення законів не просунулося далі проектного етапу. Саме тому координаційна функція не була нормативно забезпечена, як наслідок, відбувся гетьманський переворот (Торохтій, 2005: 30–31).

Період гетьманату історики характеризують переважно крізь призму конфлікту між місцевою адміністрацією та органами місцевого самоврядування (Копиленко, 1997: 95). Уже згадуваний Ю.З. Торохтій зазначає, що ще однією проблемою Української Держави П. Скоропадського була відсутність належної правової основи (Торохтій, 2005: 32). Із цього можемо зробити висновок, що період Гетьманату Павла Скоропадського недоцільно виділяти в окремий етап розвитку адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави, адже жодної еволюції досліджуваного інституту в цей період не відбулося. Більше того, етап Української Держави характеризується тими ж проблемами, що й період Української Народної Республіки. Тобто в період гетьманату не було здійснено внесок у вдосконалення адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави.

У 1922 р. було утворено Союз Радянських Соціалістичних Республік, що зумовило зміну в підходах до визначення функцій держави. В.В. Мурза вважає, що з моменту утворення цієї держави найбільш поширеною стала класифікація функцій залежно від їх спрямованості, зокрема: 1) внутрішні: економічна; соціальна; ідеологічна, організації та розвитку культури, науки й освіти; політична; охорони законності та правопорядку; придушення опору повалених експлуататорських класів; господарчо-організаторська, культурно-виховна; природоохоронна; правоохоронна; 2) зовнішні: оборони; співпраці з державами світового співтовариства; дружби, братерської співпраці та взаємодопомоги країн світової соціалістичної системи; допомоги і співробітництва з державами, вивільненими від колоніальної залежності; боротьби за мир та мирне співіснування з капіталістичними країнами (Мурза, 2014: 62).

З одного боку, ми не згодні з наведеним переліком з огляду на ігнорування координаційної функції. Незважаючи на те, що Радянський Союз був державою з високим ступенем централізації (фактично з партійною диктатурою), у якій за час існування політичний режим у різні періоди можна було охарактеризувати як авторитаризм чи тоталітаризм, координаційний вплив на всіх рівнях був вкрай необхідним. Поряд із жорсткими проявами субординації важливим було формування у громадян розуміння їхньої рівності та можливості участі в державотворчих процесах. Необхідних кінцевих результатів було би неможливо досягти завдяки використанню виключно імперативних методів. Тому вищенаведений перелік варто доповнити координаційною функцією тогочасної держави. Ця функція виконувала незначну роль, проте без її існування функціонування радянської системи було би проблематичним упродовж більше ніж половини століття. З іншого боку, навіть така класифікація, запропонована В.В. Мурзою, яскраво демонструє те, наскільки змінилися основні напрями впливу держави на суспільні відносини зі зміною політичного та ідеологічного режиму.

За роки радянської влади в УСРР та УРСР було послідовно ухвалено чотири конституції (1919 р., 1929 р., 1937 р., 1978 р.), які тією чи іншою мірою вплинули на регулювання координаційної функції держави. Ухвалення Конституції 1919 р. було спрямоване на вирішення проблем, пов'язаних з об'єднанням держав у Радянський Союз, тому особливого впливу на правове регулювання координаційної функції держави ця подія не чинила. Проте вже в Конституції 1929 р. окремий розділ було присвячено саме організації радянської влади. Зокрема, у розділі 2 акта було визначено, що державний апарат становлять органи центральної влади (Всеукраїнський з'їзд рад, Всеукраїнський центральний виконавчий комітет, Президія Всеукраїнського центрального виконавчого комітету, Рада народних комісарів Української Соціалістичної Радянської Республіки, народні комісаріати Української Соціалістичної Радянської Республіки) та органи місцевої влади (з'їзди рад, виконавчі комітети, ради депутатів, місцеві органи влади). У відповідних нормах встановлювалися компетенція й завдання цих органів, основи їх взаємодії, а також ключові засади координації їх діяльності (Конституція (Основний закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки, 1929). Це дає змогу зробити висновок про те, що з прийняттям Конституції 1929 р. правове регулювання координаційної

функції держави вийшло на якісно новий рівень, оскільки в попередні історичні епохи воно лише фрагментарно регламентувалося на нормативному рівні.

Конституція 1937 р. фактично проголосила перемогу соціалізму, а отже, радянська соціалістична держава поставила нові завдання, які потрібно було розв'язувати лише за допомогою основних внутрішніх функцій держави в нових історичних умовах (Конституція (Основний закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1937). Варто звернути увагу на ст. 19 цього нормативно-правового акта, яка врегулювала компетенцію Української Радянської Соціалістичної Республіки в особі її найвищих органів влади та органів державного управління. Зокрема, низка правомочностей держави містили формулювання «керування», «контроль», «нагляд», «встановлення», «організація», тобто вислови, що близькі за своєю природою до сутності координації, проте не становлять її сутність безпосередньо. Водночас у ст. 13 зазначалося: «Українська Радянська Соціалістична Республіка добровільно об'єдналася з іншими рівноправними Радянськими Соціалістичними Республіками» (Конституція (Основний закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1937). Інакше кажучи, усі суб'єкти Радянського Союзу вважалися рівними та функціонували на основі врахування спільних інтересів відповідно до принципу прямування до ідеальної результативності. Із цього можна зробити висновок, що координаційна функція держави отримала в зазначеному нормативно-правовому акті свій розвиток, і вже на рівні Основного Закону безпосередньо визначалася серед основних напрямів впливу держави на різноманітні суспільні відносини. Що ж до визначення координації основних елементів державного апарату, то це питання також отримало значно вищий рівень деталізації. Тому можна зробити висновок, що приписи Конституції 1929 р. (Конституція (Основний Закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки, 1929) отримали свій розвиток у нормах Конституції 1937 р. (Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1937).

Проте найбільший вплив на розвиток координаційної функції держави в радянську епоху мала Конституція 1978 р. (Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1978). Її значення можна охарактеризувати в таких тезах:

1) законодавець уперше в нормативно-правових актах використав термін «координація». Зокрема, у ст. 73 зазначено, що в питаннях, які належать до її відання, Українська Радянська Соціалістична Республіка (далі – Українська РСР) координує та контролює діяльність підприємств, установ та організацій союзного підпорядкування; у ст. 108 встановлено, що Президія Верховної Ради Української РСР координує діяльність постійних комісій Верховної Ради Української РСР; згідно зі ст. 118 Рада Міністрів Української РСР у межах своїх повноважень координує та контролює діяльність підприємств, установ та організацій союзного підпорядкування з питань, віднесених до відання Української РСР (Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, 1978);

2) у нормах Основного Закону багатоаспектно підкреслюється участь держави в усіх сферах суспільного життя, зокрема щодо узгодження, упорядкування, контролю тощо. Тобто Українська РСР, згідно із цим нормативно-правовим актом, справді є суб'єктом, що має вплив на всі елементи державного апарату.

Загалом навіть унаслідок аналізу норм Конституцій Української РСР можна отримати чітке розуміння сутності координаційної функції держави за радянських часів. Оскільки в цій історичній епосі держава мала високий рівень централізації, зумовленої політичним режимом авторитаризму/тоталітаризму, координаційна роль Союзу Радянських Соціалістичних Республік проявлялася в усіх сферах суспільного життя та полягала в їх упорядкуванні й узгодженні відповідно до партійної лінії.

Першим кроком наступного етапу розвитку адміністративно-правового регулювання координаційної функції держави можна вважати ухвалення 16 червня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України (Декларація про державний суверенітет України, 1990), після чого державний апарат Української РСР, згідно із Законом Української РСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» (Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР, 1990), фактично виводився з підпорядкування союзним структурам, а отже, координаційна функція України вперше набула ознак самостійності. Ухвалення Верховною Радою Української РСР 24 серпня 1991 р. Постанови «Про проголошення незалежності України» (Про проголошення незалежності України, 1991) стало свідченням орієнтації України на демократизацію суспільного ладу.

Розвиток координаційної функції держави набув нового формату фактично з прийняттям перших нормативно-правових актів у незалежній Україні. Однією з перших значущих реформ став поділ системи публічної влади на місця на дві самостійні підсистеми: державну та самоврядну. Так, Законом України «Про Представника Президента України» від 5 березня 1992 р. вводилася виконавча вертикаль із представників президента в областях, містах Києві й Севастополі, районах, районах міста Києва, які визначалися як найвищі посадові особи державної виконавчої влади на відповідній території, здійснювали державну виконавчу владу та контролювали органи місцевого самоврядування з питань виконання ними делегованих державних функцій (Про Представника Президента України, 1992). Серед повноважень таких осіб, пов'язаних із темою нашого дослідження, назвемо координацію такими особами діяльності відповідних органів внутрішніх справ, національної безпеки, оборони, статистики та інших органів, підпорядкованих міністерствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади. 26 березня 1992 р. було прийнято зміни до Закону України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» (Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве самоврядування, 1992). У цьому нормативно-правовому акті координаційна функція також розкривалася стосовно діяльності сільських, селищних, міських рад

народних депутатів і їх посадових осіб. Так, сільські, селищні, міські ради народних депутатів були наділені обов'язком об'єднання та координації на своїй території діяльності інших ланок місцевого самоврядування, підприємств (об'єднань), організацій та установ місцевого господарства. Своєю чергою голова сільської, селищної, міської ради народних депутатів був наділений обов'язком координувати діяльність постійних комісій ради та сприяти організації виконання їхніх рекомендацій тощо (Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве самоврядування, 1992). Тобто уже в перші роки після проголошення незалежності здійснювалися спроби законодавця щодо відходу від радянських моделей, проте, як свідчить сучасний стан проаналізованих інститутів, ці спроби були не надто вдалимими.

У Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 р., було закріплено загальну систему публічної влади в Україні, структуру й функції її підсистем, принципи їх організації та функціонування тощо (Конституція України, 1996). Тобто основна роль публічної влади у сфері врегулювання координаційної функції держави полягає в чіткому визначенні тих елементів державного апарату, які є об'єктом реалізації цієї функції. Окрім того, у тексті Основного Закону законодавець неодноразово оперує терміном «координація», що дає підстави стверджувати виникнення в 1996 р. конституційної основи координаційної функції держави (Конституція України, 1996).

Також варто звернути увагу на те, що, на відміну від попередніх історичних епох, за часів незалежності України законодавець почав широко використовувати термін «координація» в нормативно-правових актах. Наприклад, 8 січня 1999 р. було прийнято Порядок здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні (Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні, 1999). У 2000 р. набув чинності Указ Президента України «Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю» від 12 лютого 2000 р. № 229/2000 (Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, 2000). Не менше поширення функція координації отримала в організації та здійсненні фінансового контролю. При цьому варто звернути увагу на існування тенденції, згідно з якою відбувається поступова зміна субординаційних зв'язків, що досить тривалий час були провідними у відносинах елементів державного апарату, на координаційні.

Окреслені тенденції зумовлені насамперед поступовою, проте невпинною демократизацією державного управління, а також упровадженням партнерських засад. Наявність на сучасному етапі розвитку української державності величезної кількості різноманітних органів виконавчої влади зумовлює подальше поширення тенденцій щодо їх координації.

Висновки. Аналіз передумов зародження й розвитку координаційної функції держави з позиції її адміністративно-правового регулювання свідчить насамперед про вкрай незначну увагу науковців до цієї проблематики. Упродовж останнього століття в межах існування української держави та її попередників спостерігаються лише поверхневі ознаки проявів цієї функції.

До радянського часу дефініція «координація» взагалі не вживалася на законодавчому рівні. Водночас навіть з урахуванням зазначеного координація все одно не є загальноновизнаною на науковому рівні функцією, притаманною радянській державі. І тільки після проголошення Україною незалежності координаційна функція почала частіше замінювати субординаційну функцію. Наразі законодавець дедалі частіше використовує дефініцію «координація» в законодавчих приписах, а на науковому рівні є фрагментарні дослідження та публікації, присвячені окремим проблемам координаційної функції держави. Отже, незважаючи на наявність підстав говорити про багаторічну еволюцію координаційної функції держави, лише на останньому історичному етапі вона набуває чітких ознак та перетворюється на поширену категорію.

Подальшу увагу дослідників доцільно зосередити на аналізі сучасного стану правового регулювання координаційної функції держави в Україні та за кордоном (зокрема, у країнах – учасниках Європейського Союзу).

Список використаних джерел:

1. Винниченко В.К. Відродження нації : у 2 ч. Репринт. вид. Київ : Політвидав України, 1990. Ч. 1. 348 с.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
3. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : Закон УРСР від 20 квітня 1978 р. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html>.
4. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної республіки : Закон УРСР від 30 січня 1937 р. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>.
5. Конституція (Основний Закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки : Закон УРСР від 23 червня 1929 р. № 143. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
7. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917–1920 : навчальний посібник. Київ : Либідь, 1997. 208 с.
8. Мурза В.В. Наглядова функція держави: теоретико-правові засади становлення, розвитку та реалізації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2014. 406 с.

9. Про вдосконалення координації діяльності правоохоронних органів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю : Указ Президента України від 12 лютого 2000 р. № 229/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229/2000#Text>.
10. Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 1999 р. № 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-99-п#Text>.
11. Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР : Закон УРСР від 24 жовтня 1990 р. № 404-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-12#Text>.
12. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве самоврядування : Закон України від 7 грудня 1990 р. № 533-XII (у редакції Закону України від 26 березня 1992 р. № 2234-XII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12#Text>.
13. Про Представника Президента України : Закон України від 5 березня 1992 р. № 2167-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2167-12#Text>.
14. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 р. № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
15. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української Конституції. Київ : Право, 1997. 464 с.
16. Торохтій Ю.З. Правові засади взаємодії місцевих державних адміністрацій та місцевого самоврядування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2005. 218 с.
17. Хрестоматія з історії держави і права України : навчальний посібник : у 2 т. / за ред. В.Д. Гончаренка. Київ : Ін Юре, 1997. Т. 2 : Лютий 1917 р. 800 с.

References:

1. Vynnychenko, V.K. (1990). Vidrozhennia natsii [Revival of the nation], in 2 vol. Reprint. ed. Kyiv: Polityvydav Ukrainy, vol. 1 [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1990). Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy vid 16 lypnia 1990 r. № 55-XII [Declaration on the State Sovereignty of Ukraine of July 16, 1990 № 55-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1978). Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliky: Zakon URSR vid 20 kvitnia 1978 r. [Constitution (Basic Law) of the Ukrainian Soviet Socialist Republic: Law of the Ukrainian SSR of April 20, 1978]. Retrieved from: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html> [in Ukrainian].
4. Extraordinary XIV Ukrainian Congress of Soviets (1937). Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi respubliky: Zakon URSR vid 30 sichnia 1937 r. [Constitution (Basic Law) of the Ukrainian Soviet Socialist Republic: Law of the Ukrainian SSR of January 30, 1937]. Retrieved from: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html> [in Ukrainian].
5. XI All-Ukrainian Congress of Soviets of Workers', Peasants' and Red Army Deputies (1929). Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Sotsialistychnoi Radianskoi Respubliky: Zakon URSR vid 23 chervnia 1929 r. № 143 [Constitution (Basic Law) of the Ukrainian Socialist Soviet Republic: Law of the Ukrainian SSR of June 23, 1929 № 143]. Retrieved from: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254к/96-ВР [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254к/96-ВР]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
7. Kopylenko, O.L., Kopylenko, M.L. (1997). Derzhava i pravo Ukrainy. 1917–1920: navchalnyi posibnyk. [State and law of Ukraine. 1917–1920: tutorial]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
8. Murza, V.V. (2014). Nahliadova funktsiia derzhavy: teoretyko-pravovi zasady stanovlennia, rozvytku ta realizatsii [Supervisory function of the state: theoretical and legal principles of formation, development and implementation]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
9. President of Ukraine (2000). Pro vdoskonalennia koordynatsii diialnosti pravookhoronnykh orhaniv po borotbi z koruptsiieiu ta orhanizovanoi zlochynnistiu: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 liutoho 2000 r. № 229/2000 [On improving the coordination of law enforcement agencies in the fight against corruption and organized crime: Decree of the President of Ukraine of February 12, 2000 № 229/2000]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229/2000#Text> [in Ukrainian].
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (1999). Pro zatverdzhenia Poriadku zdiisnennia koordynatsii diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z pytan doderzhannia rezhymiv na derzhavnomu kordonii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 sichnia 1999 r. № 48 [On Approval of the Procedure for Coordination of Activities of Executive Bodies and Local Self-Government Bodies on Observance of Regimes at the State Border: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 18, 1999 № 48]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-99-п#Text> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1990). Pro zminy i dopovnennia Konstytutsii (Osnovnoho Zakonu) Ukrainskoi RSR: Zakon URSR vid 24 zhovtnia 1990 r. № 404-XII [On Amendments to the Constitution (Basic Law) of the Ukrainian SSR: Law of the Ukrainian SSR of October 24, 1990 № 404-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-12#Text> [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1992). Pro mistsevi Rady narodnykh deputativ ta mistseve samovriaduvannia: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 1990 r. № 533-XII (u redaktsii Zakonu Ukrainy vid 26 bereznia 1992 r. № 2234-XII) [On Local Councils of People's Deputies and Local Self-Government: Law of Ukraine of December 7,

- 1990 № 533-XII (as amended by the Law of Ukraine of March 26, 1992 № 2234-XII)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12#Text> [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada of Ukraine (1992). Pro Predstavnyka Prezydenta Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 bereznia 1992 r. № 2167-XII [On the Representative of the President of Ukraine: Law of Ukraine of March 5, 1992 № 2167-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2167-12#Text> [in Ukrainian].
 14. Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1991). Pro proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady URSR vid 24 serpnia 1991 r. № 1427-XII [On the Declaration of Independence of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of August 24, 1991 № 1427-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> [in Ukrainian].
 15. Sliusarenko, A.H., Tomenko, M.V. (1997). Istoriiia ukrainskoi Konstytutsii [History of the Ukrainian Constitution]. Kyiv: Pravo [in Ukrainian].
 16. Torokhtii, Yu.Z. (2005). Pravovi zasady vzaiemodii mistsevykh derzhavnykh administratsii ta mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Legal bases of interaction of local state administrations and local self-government in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
 17. Honcharenko, V.D. (ed.) (1997). Khrestomatiia z istorii derzhavy i prava Ukrainy: navchalnyi posibnyk [A textbook on the history of the state and law of Ukraine: textbook], in 2 vol. Kyiv: In Yure, vol. 2: Liutyi 1917 r. [in Ukrainian].